

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE
DRŽBA JAKO PRÁVNÍ STAV
(HMOTNĚPRÁVNÍ ROVINA)

VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE:
Doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc.

DIPLOMANT:
Jan Vlášek
Velehradská 27
Praha 3, PSČ 130 00

Listopad 2007

Prohlašuji, že jsem při vypracování této práce postupoval samostatně a všechny prameny, ze kterých jsem čerpal, uvedl, jak je ve vědecké práci obvyklé.

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of loops and a long horizontal stroke extending to the right.

OBSAH

Úvod	1
I. Historický exkurz k držbě	3
II. Je držba stavem faktickým nebo subjektivním právem? ...	6
III. Držba věci versus držba práva	8
IV. Subjekt držby věci	10
V. Předmět držby věci	12
VI. Zákonné znaky držby věci	13
1. Corpus possessionis	13
2. Animus possidendi	14
VII. Nabývání držby věci	16
VIII. Oprávněná a neoprávněná držba věci	20
1. Dobrá víra	21
2. Dobrá víra právnických osob	23
3. Zánik dobré víry	25
4. Omyl držitele a dobrá víra	25
5. Je možná oprávněná držba contra tabulas?	27
6. Dobrá víra a titul oprávněné držby	28
IX. Právní postavení držitele věci	30
1. Základní práva a povinnosti držitele vůči vlastníkovi	30
2. Právní postavení oprávněného držitele	31
3. Může oprávněný držitel převést vlastnictví věci? ...	33
4. Právní postavení neoprávněného držitele	36
X. Zánik držby věci	38
XI. Držba práva	40
1. Něco málo z historie držby práva	40
XII. Předmět držby práva	42
XIII. Oprávněná a neoprávněná držba práva	44
XIV. Detence	46
XV. Několik slov k vydržení a ochraně držby	47

	1. Několik slov k ochraně držby	47
	2. Několik slov k vydržení	48
XVI.	Úvahy de lege ferenda - pojetí držby v návrhu nového občanského zákoníku	49
	Závěr	51
	Seznam použité literatury	53

ÚVOD

„*Beati possidentes - šťastni ti, kdo drží*“, vžilo se již v římském právu a bezezbytku platí dodnes. Otázky držby, jakkoliv mohou znít archaicky, jsou i v dnešním právu zcela zásadní, neboť nejen v teorii, ale i v každodenní praxi nalezneme nekonečně mnoho případů, které s držbou (popř. detencí) mají co do činění.

Přestože pouhé tři paragrafy současného Občanského zákoníku, které se držbě věnují, mohou nasvědčovat tomu, že jde veskrze o jednoduchou problematiku, je tomu právě naopak. Historie ukázala, že pojetí držby není tak jednoznačné, jak se může zdát. Právní teoretici se tak velmi často rozcházejí v názorech, jak na držbu nahlížet, přičemž v průřezu dějin založili v mnohém se lišící koncepce, držby se týkající.

V této práci bych se rád zabýval, jak její název napovídá, držbou v hmotněprávní rovině. Práce se tedy netýká otázek ochrany držby ani vydržení, i když v závěru se této problematice také dotknu.

Po nastínění teoretického problému, čím vlastně držba je, bych se rád věnoval vzniku a zániku držby, rozlišení držby věci a práva tak, jak odpovídá dnešní koncepci. Dále pak jednotlivým držebním institutům a také detenci, která vyskytující se hojně v praxi, nemůže být vynechána.

Zajímavou, a ne zcela jednoduchou, problematikou je oprávněná a neoprávněná držba ve spojení s dobrou vírou a otázkami omylu i samotného titulu držby. Od ní se pak bude třeba odrazit k postavení držitele, které zajisté není u všech držitelů stejné, neboť ne všichni držitelé jsou „šťastni, že drží“ ve stejné míře.

Závěrem bude vhodné se zamyslet nad vývojem pojetí držby v budoucnu. Zejména se otevírají určité otázky v souvislosti s návrhem nového občanského zákoníku, který se v mnohém vrací

zpět k původnímu prvorepublikovému pojetí držby a v mnohém chápe držbu jinak, zejména co se otázky rozlišení držby věci a držby práva týká.

Z výše uvedeného vyplývá, že se tato práce nesnaží obsáhnout celou držební problematiku. Nerad bych komukoliv vnucoval určité názory na věc. Rád bych však shrnul vše, co o držbě bylo napsáno, v čem spočívají střety různých teoretických koncepcí, popř. našel určitá řešení, ke kterým lze po zralé úvaze dojít.

I. HISTORICKÝ EXKURZ K DRŽBĚ

Držba je na rozdíl od vlastnictví faktickým panstvím nad věcí. Pojem držeti proto znaly lidské dějiny již od pradávna a zajisté k němu přiřazovaly různé významy. První vymezení držby v právním slova smyslu, které se v podstatě neliší od jejího dnešního pojetí, pak najdeme v právu římském.

Vznik právního institutu držby bývá spojován s právem užívat veřejné pozemky, které ve starověkém Římě nemohly přejít do vlastnictví uživatele. Toto právo, i když se nerovnálo právu vlastnickému, muselo být chráněno, a bylo tedy chráněno jako držba.

Slovo držba (latinsky *possessio*) je odvozeno ze slov *potis*, tj. mocně, a *sedere*, tedy seděti. Již ze samotného názvu je zřejmé, že ono ovládání věci vyjádřené ve slovu *possessio* bylo stěžejním prvkem, neboť ten, kdo věc ovládá, je také jejím vlastníkem.

Na druhou stranu však Římané uznávali též skutečnost, že ne vždy je stav právní a faktický totožný. Možné tak bylo posouzení držby odděleně od vlastnického práva. V těchto případech byla rozhodující praetorská ochrana držby a také institut vydržení, který stejně jako dnes vedl k získání vlastnického práva.

Základní znaky držby, jakož i předmět držby, se v průběhu mnoha století příliš nezměnil, a tak stejně jako ve starém Římě i dnes je základem držby *animus possidendi* a *corporalis possessio*. Neplatí to však, jak pojednávám dále, bezvýhradně.

Od dob klasické jurisprudence římské, dob právníků, jakými byli např. Paulus, Gaius a jiní, přes doby středověkých právnických škol až po počátek 19. století se pak pojem držby příliš neměnil. Držba byla stále chápána jako věcné právo, a to velmi široce, přičemž bylo chráněno veškeré faktické ovládání věci včetně detence. Změnu měla přinést až v roce

1803 Savignyho práce „*Das Recht des Besitzes*“. Friedrich Carl von Savigny v tomto díle uchopil držbu jako pouhý fakt a upřel jí status práva - kladl zde důraz především na animus possidendi. Držbu a zejména vlastnictví chápal Savigny jako právní panství a jeho koncepce byla přijímána veskrze celé 19. století.

Oponentem Savignyho pak byl v druhé polovině 19. století Rudolf von Ihering, který Savignyho teorii právního panství odmítl. Odmítl také subjektivní pojetí držby Savignyho spočívající v důrazu na animus possidendi s tím, že „o tom, zda je tu držba nebo detence, nerozhoduje ‚animus‘, ale právní řád. Držba je tak podle Iheringa skutečným projevem vlastnického práva, a právě z tohoto důvodu je potřeba ji také chránit. Iheringova koncepce se pak promítla do německého i švýcarského občanského zákoníku, kde je potlačen animus possidendi - nenajdeme zde zmínku o držební vůli.“¹⁾

Na našem území pak pojetí držby našlo svoji první občanskoprávní kodifikaci v Rakouském občanském zákoníku (ABGB) z roku 1811, který byl po vzniku samostatného Československa recipován v Československý obecný zákoník občanský (dále OZO). Pojetí držby zde zůstalo věrně klasické římské koncepci a držba samotná se zde promítla celkem do 44 paragrafů!

Právnícká dvouletka let 1950-1951 přinesla občanský zákoník č.141/1950 Sb. Původní ustanovení o držbě zde byla zestručněna do sedmi paragrafů, v nichž je držební problematika podána zhruba ve stejném rozsahu jako v současném znění našeho občanského zákoníku. Některé dikce jsou dokonce téměř totožné.

Nová československá ústava z roku 1960 nastolila v českém právu představu, že již bylo dosaženo socialismu. Na tomto základě pak postupem času docházelo i k rekodifikacím hlavních odvětví práva. Občanské právo přišlo na řadu v roce 1964, a sice vydáním nového občanského zákoníku č.40/1964., který

¹⁾ Spáčil, J.: Držba a její ochrana v občanském zákoníku, *Právní praxe*, 5/1995, str.267.

„pojem držby opustil vůbec jako „buržoazní přežitek“.¹⁾ Pod vlivem sovětského práva té doby byl celý zákoník velmi zjednodušen. Značných změn tak doznala i koncepce vlastnického práva a držby, která byla ze zákona zcela vypuštěna. I tak však s existencí držby bylo jaksi mlčky počítáno. Výslovně bylo pak o držbě pojednáno v Zákonu o právních vztazích v mezinárodním obchodu č.101/1963 Sb. a to v §98, který stanoví jako základní prvek držby animus possidendi - tj. nakládání s věcí jako se svou. Dále pak Zákoník mezinárodního obchodu navazoval na OZO rozlišováním mezi detencí a držbou a také dělením držby na oprávněnou a neoprávněnou.²⁾

Držba se vrátila do občanského zákoníku novelou č.131/1982 Sb. Pod názvem „ochrana držby“ tak zákonodárce učinil ve dvou odstavcích paragrafu 132a. Držiteli nakládajícímu s věcí v dobré víře, že mu patří, tedy oprávněnému držiteli, byla poskytována ochrana podobná ochraně vlastníkovi. Obdobné platilo i pro toho, kdo vykonával právo odpovídající věcnému břemenu pro sebe, pakliže jednal v dobré víře.

Po revoluci a pádu socialistického zřízení v roce 1989 docházelo postupně k novelizacím základních předpisů právního řádu, popř. k přijímání právních předpisů zcela nových. Úprava občanskoprávních vztahů byla uskutečněna rozsáhlou novelou občanského zákoníku, a to zákonem č.509/1991 Sb. Držbě jsou v ní věnovány toliko tři paragrafy, ve kterých se zákonodárce vrátil ke klasické koncepci držby, jak byla upravena v Obecném zákoníku občanském, i když v poněkud stručnější verzi.

Rozlišuje mezi držbou oprávněnou a neoprávněnou, jakožto i mezi držbou věci a držbou práva. Závěrem nutno dodat, že současná úprava držby v občanském zákoníku se jeví jako nedostatečná, a proto je v návrhu nového občanského zákoníku počítáno s rozšířením a upřesněním ustanovení o držbě. O tom však více v kapitole věnované úvahám de lege ferenda.

²⁾ Knapp, V., Luby, Š., a kol.: Československé občanské právo. Praha 1974, díl I., str.298-300

II. JE DRŽBA STAVEM FAKTICKÝM NEBO SUBJEKTIVNÍM PRÁVEM?

Otázka položená v nadpisu kapitoly je otázkou teoretickou, v jejímž řešení nemají všichni právníci zajedno. Už římské právo neurčilo zcela jasně, čím vlastně držba je.

První skupina názorů, jejichž zastánci jsou např. Randa, Heyrovský, Boháček či Sommer a nověji také Bičovský, vychází z toho, že držba je stav faktický. Připouští však, že jde o faktický stav chráněný právem. Držba se stává právním stavem pouze touto ochranou.³⁾

Vezmeme-li v úvahu toto pojetí, bude nutno v praxi počítat se třemi významy právní ochrany faktického stavu.

Jednak půjde o situaci, kdy právo chrání určité chování spočívající ve faktickém ovládnutí věci subjektu držby, který má věc u sebe. V tomto případě je na místě mluvit o právu držby. Tento případ odpovídá pojetí držby jako právního stavu (viz dále).

Naproti tomu v případě, kdy někdo má *ius possidendi*, ale nemá *corpus possessionis*, hovoříme o právu na držbu, neboť tento se může domáhat, aby mu bylo s touto věcí umožněno nakládat.

V třetím případě, půjde o právo neoprávněného držitele na ochranu pokojného stavu. Neoprávněný držitel totiž nemá ani právo držby, ani právo na držbu, ale přesto je jeho pokojné držení chráněno v rámci *possessorní* ochrany podle § 5 ObčZ.⁴⁾

Naproti tomu nalezneme širokou skupinu teoretiků, kteří se domnívají, že držba je subjektivním právem. Tak např. Tilsch tvrdí, že držba je absolutním právem a pakliže se vztahuje i na hmotnou věc, právem věcným.⁵⁾ Podobně i římský právník

³⁾ Randa, A., Šikl, H.: *Držba dle rakouského práva soukromého v pořádku systematickém*. Praha 1860, str. 6.

⁴⁾ Knappová, M.: *Držba. Právo a zákonost 1992*, str. 581.

⁵⁾ Spáčil, J.: *Držba a její ochrana v občanském zákoníku*, *Právní praxe*, 5/1995, str. 272.

Papinianus říká, že držba je obojí, stav faktický a zároveň právní. V jeho pojetí tak jde o subjektivní právo.⁶⁾

Celý problém je nutno řešit podle Spáčila nejen na základě povahy věci, ale také na základě právních důsledků, které právní řád váže na faktický stav držby. Pakliže je oprávněné držbě poskytována právní ochrana žalobní (petitorní), bude držba podle J. Spáčila nepochybně subjektivním právem. Otázkou však zůstává, čím je neoprávněná držba, které tato ochrana poskytnuta není. Na to Spáčil odpovídá: „Patrně se věc má tedy tak, že na skutečnost držby váže právní řád vznik právních vazeb a vztahů, jejichž obsahem jsou práva a povinnosti, a to odstupňovaně v návaznosti na jednotlivé druhy držby (viz např. rozdíl mezi držbou oprávněnou a neoprávněnou). Souhrn těchto práv tvoří subjektivní právo držby.“⁷⁾

Jak napovídá název této diplomové práce, je teoretická koncepce, že držba je stavem právním, jejím základním postulátem a tudíž z této koncepce budu také vycházet.

⁶⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 580.

⁷⁾ Spáčil, J.: viz pozn. 5, str.273.

III. DRŽBA VĚCI VERSUS DRŽBA PRÁVA

Historicky omílanou problematikou v rámci pojmu držby je rozlišení mezi držbou věci a držbou práva. V této práci se hodlám zabývat oběma typy držby v samostatných kapitolách. Nejdříve je však nutno vymezit, v čem spočívá konflikt mezi držbou věci a držbou práva, nebo lépe řečeno v čem se obě držby liší a co mají společného.

V minulosti se vyskytla (např. v Krčmářově práci) otázka, zda vůbec nějaký rozdíl existuje. Krčmář předpokládal, že existuje pouze držba práva, neboť držba věci je ve skutečnosti pouze držbou práva vlastnického.⁸⁾

Podle novějších prací našich autorů však naráží Krčmářova domněnka na samotné zpochybnění existence držby práva. M.Knappová říká: „Domníváme se, že pojem držby práva je umělým připodobněním určitého právního stavu držbě věci a že jde nanejvýš o určitou analogii držby, ale ve skutečnosti o něco v podstatě jiného.“⁹⁾ Nynější občanský zákoník ovšem ve svém § 129 odst. 2 výslovně stanoví, že držet lze věci, jakož i práva, a tudíž v současnosti nezbývá než s držbou práva počítat. Bude se o ni však jednat pouze tam, kde právo připouští trvalý nebo opětovný výkon, v praxi zejména u práv odpovídajícím věcným břemenům.

U držby bytu, popř. nebytového prostoru, půjde o držbu věci tam, kde byt, popř. nebytový prostor, je předmětem vlastnického práva. Pak půjde o držby věci nemovité. Pakliže však byt není předmětem vlastnictví, ale, jak bývá velmi časté, předmětem nájmu, nepůjde o držbu věci, ale o držbu práva, zde držbu práva nájemního.

U práv k nehmotným statkům se pak obdobně bude jednat o držbu práva, tedy o držbu práva k dotyčnému nehmotnému statku

⁸⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 582.

⁹⁾ Krčmář, J.: Práva věcná, Praha 34, str.78

a ne o držbu věci jako nositele tohoto práva. Tj. pakliže bude předmětem právo z ochranné známky, nebude předmětem držby ochranná známka jako taková, ale držba práva k ní.¹⁰⁾ O držbě práva jakož i o držbě práv k průmyslovým právům apod. viz dále.

Nutno předeslat, že návrh nového občanského zákoníku počítá pouze s držbou práva. Držba věci zanikne, neboť u držby věci jde podle návrhu toliko o držbu práva vlastnického (viz dále).

¹⁰⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 582-583.

IV. SUBJEKT DRŽBY VĚCI

Subjekty držby mohou být, podobně jako v jiných občanskoprávních vztazích, jak fyzické, tak i právnické osoby včetně státu. Držitelem je přitom ve smyslu § 129 OZ ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe.

Fyzická osoba může být držitelem, pakliže má právní subjektivitu, tedy způsobilost k právům a povinnostem. Právní subjektivita fyzické osoby, a tedy i způsobilost být držitelem, vzniká narozením a končí smrtí, popř. prohlášením za mrtvého.

Subjektem držby může být i právnická osoba ve smyslu § 18 odst. 2 ObčZ a to od doby jejího vzniku do okamžiku jejího zániku nebo zrušení. Před novelou občanského zákoníku, provedenou zákonem č.509/1991 Sb., byly však o tomto pochybnosti, a to i v judikatuře. V předchozí úpravě totiž byla držba upravena v části druhé občanského zákoníku, která upravovala osobní vlastnictví. Z tohoto bylo před výše zmíněnou novelou možno usuzovat, že držba věci právnických osob není možná. Tyto domněnky se však nakonec ukázaly být nesprávné, což potvrdil i Nejvyšší soud, když vyslovil, že subjektem oprávněné držby v té době mohl být občan i právnická osoba.

Stát, jakožto právnická osoba sui generis může být také subjektem držby, jak ostatně uvádí ve svém rozsudku ze dne 5.2.2003, sp.zn.22 Cdo 2115/2001 i Nejvyšší soud.

Problematika právnických osob a státu získává na zajímavosti zejména v případech posuzování oprávněné držby z hlediska dobré víry, která je pro posouzení oprávněnosti držby stěžejní. Otázkou posouzení, zda je právnická osoba nebo stát v dobré víře, že je oprávněným držitelem, se budu zabývat později.

Navíc není vyloučena ani spoludržba věci (*compossessio*). Půjde o situaci, kdy držiteli téže věci budou dvě osoby, popř. více osob, za podmínky, že u všech těchto osob budou splněny oba znaky držby - tedy jak *animus possidendi*, tak *corporalis possessio*.

V. PŘEDMĚT DRŽBY VĚCI

Předmětem držby věci jsou již tradičně věci movité i nemovité (tj. pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem ve smyslu §119 odst.2 OZ). I Československý občanský zákoník (dále OZO) vymezoval předmět držby ve svém § 311 obdobně, a to jako všechny hmotné (tedy věci movité a nemovité) a nehmotné věci (zde zejména práce a právo na ni, jakožto i jiná práva připouštějící trvalý nebo opětovný výkon), které jsou předmětem právního obchodu.

Problematickou otázkou se může jevit, zda mohou být předmětem držby věci zastupitelné a hromadné.

U zastupitelných věcí se spíše usuzuje, že předmětem držby být nemohou. Tyto věci (např. peníze, určité množství cukru apod.) mohou být předmětem držby pouze, pokud jsou drženy jako species (tj. určitá pamětní mince, krabice cukru apod.), jenže pak se stávají věcmi nezastupitelnými, a celý problém nám zde odpadá.

Věci hromadné naproti tomu být předmětem držby mohou, a to buďto jako celek (*universitas rerum*, např. stádo krav), nebo každá jednotlivě.¹¹⁾

Předmětem držby mohou být i cenné papíry. Zde však velmi často není ani tak rozhodující držba, jako detence. Režim cenných papírů je pak vymezen zvláštními právními předpisy.

O kolizi držby práva a držby věci výše.

¹¹⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str.583.

VI. ZÁKONNÉ ZNAKY DRŽBY VĚCI

Současná právní úprava držby samozřejmě vychází z právních úprav předešlých a konec konců zejména z práva římského, které institutu držby a jeho znakům položilo základ.

Každá držba vyžaduje dva základní znaky, jinak nemůže být držbou. Těmito znaky jsou *corpus possessionis* (popř. jej lze také označit jako *possessio corporalis*), tedy faktické ovládání věci, a *animus possidendi*, tedy úmysl držitele mít věc pro sebe. Způsobilý subjekt držby musí jednak věc fakticky ovládat, což však nevylučuje možnost, že věc nemá fyzicky u sebe, a dále s věcí musí nakládat jako s věcí vlastní. Chybí-li kterákoliv z těchto dvou složek, tedy buďto subjekt nemá věc ve své moci, nebo nakládá s věcí jako s věcí cizí, nemůže se jednat o držbu.

1. *Corpus possessionis*

Občanský zákoník se první držební složce věnuje v § 129. Držitelem je podle tohoto paragrafu ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní, nebo vykonává právo pro sebe. Ono nakládání s věcí je *corpus possessionis*, jakožto objektivní stránka držby, o čemž není sporu. Problémy nastávají u vymezení toho, co vlastně *corpus possessionis* je.

Podle Antonína Randy posoudit to, zda někdo věc fakticky ovládá, je věcí zkušenosti. Samotné posouzení probíhá intuitivně. Podle Krčmáře „faktický poměr osoby k věci, který tvoří *corpus possessionis*, je...tak různý, že se vzpírá jednotnému formulování“.¹²⁾ *Corpus possessionis* pak náleží tomu, „kdo si počíná tak, jako si obyčejně počínají vlastníci takových věcí“.¹³⁾

¹²⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str.583

¹³⁾ tamtéž

Z výše uvedeného vyplývá, že důležité je mít věc ve své rozhodovací sféře, což ovšem nevyžaduje mít věc fyzicky u sebe. Postačí mít k věci např. příslušenství, bez kterého nelze věc ovládat, mít věc mimo svou fyzickou dispozici, ale umístěnou např. ve svém bytě, na svém pozemku apod. Fyzickým opuštěním věci s úmyslem ji později opět použít tedy nedochází k zániku složky *corpus possessionis*. Pakliže však držitel věc opustí s úmyslem *derilekce*, držba zaniká.

U držení věci je však stále nutné mít na vědomí, že jde zejména o držení faktické a nikoli právní. Držitel, který má věc u sebe a svědčí mu i právo k věci, je jejím vlastníkem. Pakliže však vlastník ztratil možnost věc fyzicky ovládat např. tím, že mu byla ukradena, přestává být jejím držitelem, neboť jeho *corpus possessionis* zanikl.¹⁴⁾ U držitele nového přitom není rozhodující, zda má věc u sebe oprávněně nebo neoprávněně. Oprávněnost držení věci je rozhodující při posuzování oprávněnosti držby, ne při posuzování samotné existence držby. I neoprávněný držitel je držitelem, i když co do rozsahu a kvality nakládání s věcí se jeho postavení od držitele oprávněného bude lišit - viz dále výklad o oprávněné a neoprávněné držbě.

2. *Animus possidendi*

Animus possidendi je subjektivní složkou držby. Důležité zde je, že subjekt držby má vůli s věcí nakládat jako s věcí vlastní. Chtění nakládat s věcí jako s věcí vlastní je vyžadováno, neboť jde o subjektivní stránku držby. Tato držitelská vůle předpokládá vědomí, neboť bez vědomí nelze samozřejmě mluvit o vůli. Vědomost může nastat současně

¹⁴⁾ Knappová, M.: *Držba. Právo a zákonnost 1992*, str.585.

s vůlí, může však nastat i dříve nebo později (vědomost anticipovaná).¹⁵⁾

Animus possidendi není však, jak píše Knappová, totožný s animem domini, neboť „s věcí nakládá jako s vlastní nejen ten, kdo se právem či neprávem (třeba i omylem) považuje za jejího vlastníka, ale i ten, kdo se za jejího vlastníka nepovažuje a popř. i ten, kdo ví, že jejím vlastníkem není.“¹⁶⁾

Držící osoba musí mít vůli držet, neboli nakládat s věcí jako s věcí vlastní. Nakládala-li by jako s věcí cizí, nebyla by pak tato osoba držitelem. Stejně tak nebude držitelem ani ten, jehož nakládání s věcí závisí na právu jiné osoby, která mu toto nakládání ať už právně nebo fakticky dovolila. Klasicky se bude jednat o nájemce, výpůjčitele, úschovce apod.) Držitelem (neoprávněným) bude ovšem i zloděj, který věc ukradl, neboť svou držbu neodvozuje od práva nebo povolení někoho jiného.¹⁷⁾

Animus possidendi a corpus possessionis musí být oba uplatněny kumulativně, aby šlo o držbu. Tam, kde animus possidendi chybí a osoba věc pouze fyzicky ovládá, nepůjde o držbu, ale o detenci - viz dále ve výkladu o detenci.

¹⁵⁾ Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha 1935, díl II., str.73.

¹⁶⁾ Knappová M.: dílo cit. v poznámce č.1, str.585

¹⁷⁾ viz pozn. 16

VII. NABÝVÁNÍ DRŽBY VĚCI

Základní otázkou při nabývání držby je, zda ji lze nabýt pouze corpore ve spojení s animo (tedy uchopením věci, s úmyslem ji užívat jako věc vlastní), nebo zda lze držbu nabýt i pouhým animo, tj. pouhým projevem vůle s věcí jako s věcí vlastní nakládat.

Podle římského právníka Paula lze držbu nabýt pouze za splnění jak animo, tak corpore. Pouhým naplněním jedné držební složky držbu nabýt nelze. Svě tvrzení však Paulus oslabuje výrokem, že držba „*solo animo retinere potest*“¹⁸⁾, neboli že držba může být zachována i pouhým zachováním animu possidendi, byl-li držitel titulu corpus possessionis zbaven.¹⁹⁾

Dnešní praxe připouští nabytí držby věci tzv. solo animo, tj. pouhým právně relevantním projevem vůle. Počet způsobů nabytí držby se tudíž rozšiřuje z původní římské apreheze (uchopení věci), popř. vstoupení na pozemek nebo vymezení jeho hranic ex turre (z dálky, doslova „z věže“), na způsoby více, u nichž corporalis possessio nutné není. V římském právu totiž nebylo možno držbu převést. Musela být vždy znovu nabyta. Mimo hmotné tradice a jednostranného hmotného uchopení věci současná právní úprava a teorie tedy připouští i další případy nabytí držby. Držbu lze tak nabýt i dohodou.

Jednak půjde o dohodu, že dosavadní věřitel věc převede na nabyvatele (nového držitele), ovšem s tím, že ji bude moci i nadále mít v detenci. Původní držitel věci se tak stává detentorem, čímž je jeho právní postavení oslabeno, avšak věc může mít i nadále u sebe. Nabyvatel se stává držitelem při naplnění pouze animu possidendi. K fyzickému ovládnutí věci nabyvatelem (corpus possessionis) nedochází. Klasicky půjde o

¹⁸⁾ C.7,32,4.

¹⁹⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str.589

případy, kdy původní držitel prodá věc, avšak s nabyvatelem se dohodne, že si ji i nadále ponechá, a to např. v nájmu.

Dalším případem dohody je dohoda o přeměně dosavadního detentora v držitele. Dosavadní detentor po dohodě s držitelem začne užívat věc jako věc vlastní, tedy k titulu *corpus possessionis* přibude *animus possidendi*. Jde o tzv. *traditio brevi manu* (doslova převod krátkou rukou). „Akt odevzdání věci by tu jen způsobil, co zde již jest.“²⁰⁾ Odevzdání věci zde tudíž nenastává. Krátkou rukou je zde např. ruka nájemce, který kupuje věc od pronajímatele.

Držbu lze převést i dohodou o převodu držby bez předání věci klasickou tradicí. Jde o tzv. *traditio longa manu*, při které věc není předána „z ruky do ruky“, ale je určena např. popisem, symbolickým odevzdáním příslušenství věci (např. předáním klíče) apod.

V rozporu s občanským zákoníkem není ani nabytí držby děděním. Držbu lze tudíž nabýt dědictvím jak ze zákona, tak i ze závěti. Rouček ve svém komentáři říká, že „názor, že smrtí osoby z přirozených důvodů přestává její „úschova“, a tudíž každá držba zanikne, mohou zastávat jen ti, kdož primitivně hledí na držbu jako na nějakou realitu.“²¹⁾

Platné je také nabytí držby, které proběhne v rozporu ze zákonem např. násilím nebo lstí. Velmi pěkné ustanovení § 345 OZO říká, že „jestli se někdo v držbu vetře nebo potajmu lstí nebo prosbou vloudí a hledí-li to, co se mu povolilo z ochoty bez podrobení se stálé povinnosti, v trvalé právo se přeměnit, jest držba o sobě nepořádná a nepoctivá také ještě nepravá, v opačných případech pokládá se držba za pravou.“ Z výše uvedeného vyplývá, že ani OZO nespojoval se lstí, popř. výprosou neplatnost držby, ale držbu považoval pouze za nepravou, v dnešním slova smyslu tedy za neoprávněnou. Ten,

²⁰⁾ Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha 1935, díl II., str.100.

²¹⁾ tamtéž, str.103.

kdo takto držbu získal, se stává neoprávněným držitelem. Jeho právní postavení se však nijak neliší od právního postavení jiných neoprávněných držitelů.

Držbu lze nabýt i zástupcem. Příímý zástupce projevuje svoji vůli, jedná však cizím jménem na cizí účet. Má tudíž svůj animus, ale nemá svůj corpus. Zástupce musí mít držitelskou vůli nabýt držbu pro zastoupeného (*animus negotia aliena gerendi*). Tuto vůli pak musí realizovat (*corpus possessionis*). Pokud by chtěl zástupce nabýt pro sebe, musel by to výslovně prohlásit. Zda zástupce nabyl pro sebe nebo pro zastoupeného bude nutno posuzovat z toho, co vyjde najevo. Pro sebe nabude držbu pokud věc nabude vlastním jménem. V ostatních případech nabývá držbu pro zastoupeného.²²⁾ Předpokladem však samozřejmě je, že zástupce byl k nabytí držby řádně zmocněn a že se choval tak, jak je k jejímu nabytí třeba.²³⁾

Teoretickým problémem je možnost nebo nemožnost dvojí držby věci. Jde o tzv. držbu simultánní. Věc je v tomto případě držena zároveň vlastníkem i nevlastníkem. V občanském zákoníku není tato možnost výslovně vyloučena, ale podle Knappové „...z romanistické koncepce naší držby a jejího striktního odlišení od pouhé detence celkem dosti jasně vyplývá, že dvojí držba v tomto smyslu možná není a že, nabude-li někdo držby věci, která byla v držbě někoho jiného, držba jeho právního předchůdce zaniká.“²⁴⁾ Naproti tomu německé právo simultánní držbu věci připouští.

Nemožnost simultánní držby věci způsobuje potíže u věcí zatížených věcnými právy. Zejména půjde o práva užívací, nebo věcné právo obývání domu. Ti, kterým věcná břemena náleží, nejsou držitelé věci, domu, popř. pozemku. Tím zůstává vlastník. Jsou však držitelé svého práva - předmětem jejich

²²⁾ Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl II. Praha, 1935, str.94

²³⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 590

²⁴⁾ viz pozn.23.

držby tak bude právo na bydlení (nájemní) nebo právo užívací
(usus, ususfructus).

VIII. OPRAVNĚNÁ A NEOPRAVNĚNÁ DRŽBA VĚCI

Klasické třídění držby na držbu oprávněnou a neoprávněnou, poctivou a nepoctivou a pravou a nepravou, vytyčené v ABGB z roku 1811, bylo našim občanským zákoníkem z roku 1950 opuštěno a značně zjednodušeno. Tento zákoník lišil držbu pouze na oprávněnou a neoprávněnou a všechny právní úpravy a novely po něm následující toto třídění držby přejaly.

Podle současné právní úpravy § 130 odst. 1 ObčZ je držitel oprávněným, „je-li se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří. V pochybnostech se má za to, že je držba oprávněná.“

Pro oprávněnost držby je tudíž nutné splnění dvou podmínek. Jednak dobré víry držitele o tom, že mu věc nebo právo patří a dále musí být držitel v dobré víře se zřetelem ke všem okolnostem. Pakliže držitel splňuje obě tyto podmínky, je *bonae fidei possessor* - oprávněný držitel.²⁵⁾

Neoprávněný držitel (*malae fidei possessor*), naproti tomu, je ten, kdo nakládá s věcí jako s vlastní, avšak chybí mu dobrá víra, že mu věc patří.

Rozlišování mezi oprávněným a neoprávněným držitelem je přitom v právu velmi důležité. Právo přiznává oprávněnému držiteli výhodnější právní postavení v několika oblastech. Půjde zejména o vydržení věci nebo práva, vypořádání držitele s vlastníkem a také ochranu držitele, neboť ne všichni držitelé požívají stejné právní ochrany.

Věta druhá výše zmíněného § 130 odst.1 Občz má pak zejména význam procesní, neboť vyvratitelná právní domněnka oprávněnosti držby působí, že důkazní břemeno u prokázání neoprávněnosti držby nese ten, kdo její oprávněnost popírá. Toto ustanovení ulehčuje život všem držitelům, neboť

²⁵⁾ Spáčil, J.: Oprávněná držba a vydržení v nejnovější judikatuře Nejvyššího soudu, Bulletin advokacie, 1/2003, str.47.

v případě, že existuje právní zájem druhé osoby na popření držby, musí tato osoba unést své tvrzení i důkazy. Neučiní-li tak, nemůže se jednat o držbu neoprávněnou.

1. Dobrá víra

První složkou oprávněné držby, dobrou vírou, je nutné se zabývat podrobněji, neboť je to právě dobrá víra, která je hlavním kritériem pro rozlišování oprávněné a neoprávněné držby.

Podle J. Spáčila „dobrá víra spočívá v přesvědčení držitele, že je vlastníkem věci, kterou drží, anebo subjektem práva, které vykonává, popřípadě že jsou dány právní skutečnosti, které mají za následek vznik vykonávaného práva.“²⁶⁾ J. Spáčil také poukazuje na nesprávnost závěru občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu České republiky z 29.12.1984, Cpj 51/84, publikovaného pod č.45/1984 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, které bylo prvním judikátem po znovuzavedení oprávněné držby novelou občanského zákoníku z roku 1982. Nejvyšší soud zde došel k závěru, že „dobrá víra je přesvědčení nabyvatele, že nejedná bezprávně, když si např. přisvojuje určitou věc.“ Podle J. Spáčila je však třeba pozitivního přesvědčení držitele, že mu věc nebo právo náleží, a ne pouze jeho negativní přesvědčení, že nepůsobí bezpráví. Stanovisko Nejvyššího soudu vychází zřejmě z Heyrovského učebnice Dějiny a systém soukromého práva římského, kde se uvádí, že „bona fides (dobrá víra, pozn. autora) jest přesvědčení nabyvatelovo, že, přisvojuje si věc, nejedná bezprávně.“²⁷⁾

Podle J. Spáčila však tato definice není použitelná pro současné právo. Vychází totiž z existence dvojího vlastnictví římského - civilního (kviritské) a prétorského (bonitární).

²⁶⁾ Spáčil, J.: Oprávněná držba a vydržení v nejnovější judikatuře Nejvyššího soudu, Bulletin advokacie, 1/2003, str.47.

Bonitárním vlastníkem byl podle římského práva ten, kdo nabytí neformálním způsobem, nejčastěji tradicí, věci, které mohly být do vlastnictví převáděny jen ve zpřísněném režimu (šlo zejména o pozemky, domy, otroky apod.). K těmto zjednodušeným převodům docházelo z důvodů nevhodnosti formálností převodů pro obchodní styk. Vlastník se stal vlastníkem kviritským až vydržením. Před tím nemohl být v dobré víře, že je kviritským vlastníkem, neboť musel vědět, že nenabytí věc předepsanou formou.²⁸⁾

S odkazem na římské právo je sice v současnosti vyžadována poctivost nabytí držby, avšak musí k ní přistoupit i „zřetel ke všem okolnostem“. Držitel se musí domnívat, že mu věc nebo právo patří, jinak nemůže být v dobré víře. Nachází se tedy v omylu o právních skutečnostech, osobách nebo právní úpravě a zároveň není subjektem práva, které vykonává. Byl-li by držitel i subjektem práva jím vykonávaného, např. vlastníkem, nepotřebuje dobrou víru, neboť mu svědčí právo.²⁹⁾

Posuzování dobré víry vždy probíhá objektivně. Nestačí pouhé subjektivní přesvědčení držitele, že drží oprávněně. Aby byl požadavek dobré víry splněn, je třeba, aby „...držitel při běžné (normální) opatrnosti, kterou lze s ohledem na okolnosti a povahu daného případu po každém požadovat, neměl, resp. nemohl mít po celou vydržecí dobu důvodné pochybnosti o tom, že mu věc nebo právo patří.“³⁰⁾ I samotná běžná opatrnost musí být posuzována objektivně a ne podle individuálních poměrů držitele. Pakliže někdo nepoznal svůj omyl v důsledku např. své nezkušenosti, nemůže se této nezkušenosti dovolávat.

Oprávněnou držbou se zabýval ve svých rozhodnutích několikrát i Nejvyšší soud ČR. Ve svém rozsudku ze dne 22.5.2002, sp.zn. 22 Cdo 2211/2000 stanoví, že „samotná

²⁷⁾ Heyrovský, L.: Dějiny a systém soukromého práva římského. Praha 1921, díl I, str. 213.

²⁸⁾ Spáčil, J.: Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 1.vydání, C.H.Beck, Praha 2002, str.192

²⁹⁾ Spáčil, J.: Oprávněná držba a vydržení v nejnovější judikatuře Nejvyššího soudu, Bulletin advokacie, 1/2003, str.47-48.

³⁰⁾ viz pozn. 29, str. 48.

skutečnost, že držitel nenechal vytyčit hranice jím držených pozemků a nezjistil tak, že drží i část pozemku, jehož vlastníkem není, nevylučuje jeho poctivou držbu podle OZO, ani držbu oprávněnou podle platného ObčZ.“

2. Dobrá víra právnických osob

Určitá specifika pak platí pro posuzování dobré víry právnických osob a státu. Tyto osoby nemají psychiku, tudíž je potřeba jejich dobrou víru posuzovat odlišně od dobré víry fyzických osob. Půjde např. o situace, kdy část společníků obchodní společnosti je v dobré víře a část není a další. V souvislosti s nálezem Ústavního soudu ze dne 8.7.1997, sp.zn. III ÚS 77/97 je nutné postupovat následovně. Nejdříve je nutné zjistit, zda byla právnická osoba se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, a následně přihlédnout k zásadám § 337 OZO.³¹⁾

Výše zmíněný § 337 OZO přitom stanoví, že “držba obce posuzuje se podle poctivosti nebo nepoctivosti plnomocníků jednajících jménem členů. Nepoctiví musí však vždy jak poctivým, tak i vlastníkově škodu nahraditi.” Podle komentáře k OZO se toto ustanovení vztahuje i na právnické osoby. Plnomocníky je zde míněn statutární orgán společnosti. O poctivosti nebo nepoctivosti držby právnické osoby tedy rozhoduje dobrá nebo špatná víra orgánu společnosti. U kolegiálních orgánů je pak orgán v dobré víře, je-li v dobré víře většina jeho členů. V souvislosti s tím je dovozováno, že „byla-li (držba pozn. aut.) pokládána za poctivou, musí ona menšina členů orgánu nahraditi vlastníkově škodu, byla-li

³¹⁾ Jechlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 456.

pokládána za nepoctivou, musí ona většina členů orgánů nahraditi právnické osobě škodu.“³²⁾

Dále je nutno vzít v úvahu situaci, kdy za právnickou osobu činí úkony i jiní její členové, pracovníci apod., kteří nejsou statutárním orgánem ve smyslu § 20 odst. 2 ObčZ. Půjde-li o úkony těchto osob, bude třeba postupovat stejně, jako u posuzování dobré víry zástupce a zastoupeného. Jde zde totiž o zastoupení svého druhu. Heyrovský o tomto říká: „Bylo-li držení nabyto zástupcem, zpravidla rozhoduje vědění a smýšlení zastoupeného. Odchylnka platí, když někdo nabývá držby jinou osobou bez vlastní vůle.“³³⁾ Podle komentáře k současnému občanskému zákoníku je toto řešení vyhovující i v současnosti. „Patrně tedy případ, že osoba jednající z pověření právnické osoby (prodavač, obchodní zástupce) není v dobré víře, neuškodí to dobré víře právnické osoby, rozhodující je dobrá víra statutárního orgánu.“³⁴⁾

U posuzování dobré víry státu se bude postupovat stejně jako u právnické osoby. Relevantním orgánem zde bude orgán, který za stát jednal.

Nejvyšší soud ČR se pak zabývá státem jako oprávněným držitelem věci v rozsudku NS ČR, sp.zn.22 Cdo 1050/2001: „Stát nelze považovat za oprávněného držitele věci, kterou měl nabýt na základě kupní smlouvy uzavřené s fyzickou osobou, jestliže prodávající kupní smlouvu uzavřel pod bezprávnou výhrůžkou, učiněnou osobou jednající o koupi jménem státu, nemohl se jím stát ani tehdy, když po uzavření kupní smlouvy vykonával držbu spoluvlastnického podílu prostřednictvím jiných státních zaměstnanců, kteří o bezprávné výhrůžce nevěděli.“

³²⁾ Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl II. Praha, 1935, str.138

³³⁾ Heyrovský, L.: Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl I. Praha 1921, str. 213.

³⁴⁾ Spáčil, J.: Právnická osoba, stát, držba a vydržení, Právo a podnikání, 5/2004, str.4.

3. Zánik dobré víry

Seznámí-li se držitel se skutečnostmi, které objektivně musely vyvolat pochybnost, že mu věc patří, jeho dobrá víra zaniká, a to i v případě, že subjektivně je stále přesvědčen, že je oprávněným držitelem, tedy že věc je jeho.³⁵⁾

Dobrá víra dále zaniká i pravomocným rozhodnutím soudu o určovací žalobě, popř. žalobě o vydání věci, je-li rozhodnuto v neprospěch držitele. Do okamžiku právní moci rozhodnutí platí vyvratitelná právní domněnka § 130 odst 1, věta 2. ObčZ. - tedy , že „v pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná.“ (viz výše)

Zánik dobré víry se dále vztahuje k okamžiku, kdy se žalobce dozvěděl o duplicitním zápisu vlastnického práva v katastru nemovitostí (viz rozsudek NS ČR ze dne 28.2.2002, sp.zn. 22 Cdo 174/2002).

Okamžikem, kdy držitel ztrácí dobrou víru o tom, že věc je jeho, oprávněná držba zaniká. Z oprávněného držitele se stává držitel neoprávněný.

4. Omyl držitele a dobrá víra

Oprávněná držba je založena na držitelově omylu. Jeho omyl, ať již skutkový nebo právní, však musí být omluvitelný, aby se jednalo o oprávněnou držbu.

Omluvitelným je podle J.Spáčila omyl, „ ke kterému došlo přesto, že mýlící se postupoval s obvyklou mírou opatrnosti, kterou lze se zřetelem k okolnostem konkrétního případu po každém požadovat.“³⁶⁾

Držitel držící v omylu neomluvitelném může být sice v dobré víře, ale ne „se zřetelem ke všem okolnostem“. Neomluvitelným

³⁵⁾ Spáčil, J.: Oprávněná držba a vydržení v nejnovější judikatuře Nejvyššího soudu, Bulletin advokacie, 1/2003, str.48 a násl. Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M.: Občanský zákoník. Komentář. Praha, C.H. Beck 1999, str. 217.

je přitom omyl přesahující rámec běžného a obvyklého posuzování věci. Subjekt držící v neomluvitelném omylu tak bude neoprávněným držitelem.³⁷⁾ Výjimečně může být omluvitelným omylem i omyl právní, tj. takový omyl, který „...spočívá v neznalosti anebo v neúplné znalosti obecně závazných právních předpisů a z toho vyplývajícího nesprávného posouzení právních důsledků právních skutečností“. ³⁸⁾ Půjde zejména o situace, kdy je znění zákona nejasné nebo kdy dojde k nesprávnému výkladu starých právních předpisů v souvislosti s restitucemi. Zásada *ignorantia legis non excusat* ale samozřejmě platí, takže pokud půjde o neznalost ustanovení zákona jinak jasného a nepochybného, nepůjde o omluvitelný právní omyl.

Podobně nepůjde podle judikatury o omluvitelný omyl tam, kde subjekt drží nemovitost na základě ústní smlouvy. Neznalost formální náležitosti smlouvy o převodu nemovitostí (tedy její písemnosti) je neomluvitelná, a tudíž subjekt drží nemovitost neoprávněně. Podobně rozhodl i Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 27.10.1998, so.zn. 2 Cdon 1925/97: „Pokud se držitel uchopil držby na základě smlouvy o jejím převodu, kterou převodce nebo nabyvatel nepodepsal, nemůže být vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře, že je vlastníkem věci. Držba, které se nabyvatel na základě takové smlouvy ujme, není oprávněná a nemůže vést k vydržení věci, a to ani v případě, že držitel je přesvědčen, že mu věc patří.“

Omluvitelným, naproti tomu, bude omyl vyvolaný státním orgánem, neprokáže-li se však, že držitel musel o vadě vědět.³⁹⁾

³⁶⁾ Spáčil, neznalost zákona, právní omyl a oprávněná držba, Právní rozhledy, 5/2000

³⁷⁾ viz.pozn. 36

³⁸⁾ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 454.

³⁹⁾ viz pozn. 38

5. Je možná oprávněná držba contra tabulas???

Často diskutovaným problémem je, zda je možná oprávněná držba „contra tabulas“. Jde o situaci, kdy pozemek je podle katastru nemovitostí ve vlastnictví jiné osoby než držitele. Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.11.1999, sp.zn. 22 Cdo 837/98 je takové, že „při posuzování otázky, zda v daném případě byly splněny podmínky oprávněné držby vedoucí k vydržení, nelze vycházet jen ze skutečnosti, že stav, vzniklý v důsledku uchopení držby, nebyl v souladu s údaji uvedenými v pozemkové knize, popřípadě v jiné veřejné knize, o kterých se držitel nepřesvědčil.“ Podobně odkazuje J. Spáčil na C 196 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaného nakladatelstvím C.H.Beck, které stanoví, že „skutečnost, že právnická osoba nebyla zapsána v bývalé evidenci nemovitostí jako vlastnice nemovitosti nevyklučuje, že byla se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že vlastnící byla.“⁴⁰⁾ Z výše uvedených názorů Nejvyššího soudu tedy vyplývá, že oprávněná držba contra tabulas je možná.

Opačného názoru je M.Knappová, která s odkazem na § 11 zák. č. 265/1992 Sb. o katastru nemovitostí ČR (katastrální zákon), který stanoví, že zápis do katastru nemovitostí požívá veřejnou víru a má konstitutivní účinek, říká, že držitel nemovitosti nezapsaný v katastru nemovitostí jako vlastník nemůže být v dobré víře, že s věcí nakládá jako s věcí vlastní. Výjimkou by mohla být situace, kdy zápis v katastru nemovitostí neodpovídá právnímu stavu. Své stanovisko však následně zmírňuje tvrzením, že „věc však úplně bez pochybností není a oprávněnou naturální držbu nemovitosti...patrně vyloučit nelze.“⁴¹⁾

⁴⁰⁾ Spáčil, J.: Oprávněná držba a vydržení v nejnovější judikatuře Nejvyššího soudu, Bulletin advokacie, 1/2003, str.49.

⁴¹⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 583

6. Dobrá víra a titul oprávněné držby

Dobrou víru je třeba posuzovat nejen ze subjektivních představ držitele, ale také z hlediska právního důvodu (titulu), neboli okolností, za nichž vůbec může věcné právo vzniknout. Z těchto okolností musí být patrné, že přesvědčení držitele, že drží oprávněně, je opodstatněné. O existenci dobré víry tak budou svědčit zejména „...okolnosti týkající se právního důvodu nabytí práva a svědčící o poctivosti nabytí, tedy tzv. titul uchopení držby (objektivně oprávněný důvod nabytí držby, např. existence smlouvy, která je pro určitou vadu neplatná). Povinnost tvrdit a prokázat tyto okolnosti přitom tíží toho, kdo tvrdí, že došlo k nabytí vlastnického práva vydržením“ (rozsudek ze dne 31.3.1998, sp.zn 3Cdon 395/96)⁴²⁾

Podle judikatury držitel musí být v dobré víře, že existuje právní titul, který má za následek převod vlastnictví. Nachází se tudíž ať již ve skutkovém nebo právním omylu. Nedomnívá-li se držitel (není-li objektivně v dobré víře), že tento titul existuje, nemůže být oprávněným držitelem.

Z výše uvedeného vyplývá, že k oprávněné držbě není potřeba existence skutečného právního důvodu, postačí, je-li tento právní důvod domnělý (*titulus putativus*). Náš právní řád tak překonal tradiční rakouské pojetí, které nacházelo své kořeny v Obecném občanském zákoníku z roku 1811. Právní úprava OZO vyžadovala právně způsobilý titul (*iustus titulus*), *titulus putativus*⁴³⁾ nepřipouštěla.

V případech, kdy někdo nabývá pozemek koupí nebo ho zdědí a začne ho užívat i s částí vedlejšího pozemku, aniž ví, že sousední pozemek užívá neoprávněně, bude titulem kupní smlouva, popř. rozhodnutí o vypořádání dědictví. Vzhledem k okolnostem případu zde je držitel v dobré víře, že

⁴²⁾ Spáčil, J.: Oprávněná držba a vydržení v nejnovější judikatuře Nejvyššího soudu, *Bulletin advokacie*, 1/2003, str.49.

právním důvodem nabytí jeho držby je ona kupní smlouva (popř. rozhodnutí o vypořádání dědictví), i když ve skutečnosti jí není. K tomuto problému viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn.22 Cdo 1848/98: „Pokud se nabyvatel nemovitosti chopí držby části parcely, kterou nekoupil, může být se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že je vlastníkem i této části. Jedním z hledisek pro posouzení omluvitelnosti omylu držitele je v takovém případě i poměr plochy koupeného a skutečně drženého pozemku.“

Z výše uvedeného je zřejmé, že jestliže držitel není vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že právní titul způsobilý k nabytí práva existuje, nemůže být v dobré víře, a tudíž nemůže být ani oprávněným držitelem.

⁴³⁾ Petr B.: K vydržení z hlediska povahy právního titulu, od něhož lze odvodit dobrou víru. Právní rozhledy, 3/2001

IX. PRÁVNÍ POSTAVENÍ DRŽITELE VĚCI

Na mnoha místech jsem již v této práci předeslal, že ne všichni držitelé jsou si co do svého právního postavení rovni. Z logiky věci a také ze spravedlnosti samé plyne, že neoprávněný držitel nemůže mít stejná práva a povinnosti jako držitel oprávněný. Výhodnější postavení oprávněného držitele se projeví zejména v jeho pozici vůči vlastníkovi věci.

Vzájemnému postavení držitele a vlastníka jsou v platném občanském zákoníku věnovány paragrafy 130 a 131.

1. Základní práva a povinnosti držitele vůči vlastníkovi

Bez rozlišování držitelů oprávněných a neoprávněných lze říci, že základní povinností všech držitelů je vydat věc vlastníkovi. Této povinnosti odpovídá vlastníkovo právo vydání věci požadovat. Své právo vlastník uskutečňuje (není-li mu držitelem vyhověno) žalobou na vydání věci (reivindikační žaloba) ve smyslu 126 ObčZ. Této žalobě se neubrání ani oprávněný držitel, ledaže prokáže, že má věc u sebe z jiného právního důvodu (např. obligačního - typicky na základě smlouvy o výpůjčce), nebo že věc vydržel.

Jak oprávněný, tak neoprávněný držitel se ale ubrání svémocnému zásahu vlastníka do jejich držby. Pakliže je na straně držitele pokojný stav, neuspěje vlastník svépomocí ve smyslu § 6 ObčZ. Naproti tomu oprávněný i neoprávněný držitel se za předpokladu pokojného stavu může dovolat předběžné ochrany podle § 5 ObčZ.⁴⁴⁾

Změny držitele z oprávněného na neoprávněného a naopak se pak posuzují tak, že pro dobu, kdy byl držitelem oprávněným,

⁴⁴⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 587

se postupuje podle § 130 ObčZ, respektive podle § 131 ObčZ pro dobu, ve které byl neoprávněným držitelem.

2. Právní postavení oprávněného držitele

Právní postavení oprávněného držitele je upraveno v § 130 ObčZ. Oprávněný držitel má podle odst. 2 tohoto paragrafu „...stejná práva jako vlastník, zejména má též právo na plody a užitky z věci po dobu oprávněné držby.“

Postavení oprávněného držitele je tedy velmi podobné postavení vlastníka, a to nejen z hlediska nakládání s věcí, ale i z hlediska ochrany. Dále je dovozováno, že má-li držitel obdobná práva jako vlastník, má i obdobné povinnosti.

Oprávněný držitel má vůči vlastníkovi pouze jedinou povinnost, a to vrátit mu věc. Tato povinnost vznikne v okamžiku, kdy se oprávněný držitel seznámí se skutečnostmi, které objektivně vedou k závěru o tom, kdo je vlastníkem věci. Tímto okamžikem se také držba oprávněná mění v neoprávněnou. Věc vrací držitel ve stavu, v jakém se nachází v době, kdy byl o toto vrácení požádán.⁴⁵⁾

Nastane-li situace, že držitel již nemá věc u sebe, nemá vlastník nárok na jakoukoliv náhradu. Oprávněný držitel totiž může věc např. spotřebovat, zcizit, nebo dokonce zničit, neboť má podle znění zákona „stejná práva jako vlastník“. Stejně tak nemůže vlastník po oprávněném držiteli požadovat náhradu za situace, že mu věc byla vrácena znehodnocená.

Výjimkou z výše uvedeného však bude situace, kdy oprávněná držba vznikla na základě smlouvy, která byla neplatná nebo zrušená. Každý z účastníků této smlouvy je pak povinen vrátit druhému vše, co podle této smlouvy dostal, jinak se bezdůvodně obohatí (viz § 457 ObčZ). Držitel, který má podle § 457 ObčZ tuto restituční povinnost, avšak věc již nemá, je v tomto

⁴⁵⁾ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 457.

případě povinen poskytnout vlastníkovu peněžní náhradu podle § 458 odst.1 ObčZ.⁴⁶⁾

Plody věci připadají oprávněnému držiteli separací (stává se jejich vlastníkem), takže ani ty nemůže vlastník vyžadovat nazpět. Naproti tomu plody doposud neoddělené, tj. plody tvořící součást věci, je vlastník oprávněn požadovat. Připojil-li však držitel k věci vlastní věc, která se tak stala jejím příslušenstvím, zůstává vlastníkem příslušenství - to vracet nemusí.⁴⁷⁾

Podle § 130 odst.3 ObčZ má oprávněný držitel vůči vlastníkovu také určitá práva. Půjde o nárok na náhradu nákladů, kterými byla věc zhodnocena a které oprávněný držitel na věc účelně vynaložil. Toto zhodnocení věci však musí trvat i v den, kdy byla věc vrácena, jinak náhradu oprávněný držitel požadovat nemůže.

Na rozdíl od nákladů zhodnocujících věc se však náklady související s údržbou a provozem nenahrazují (viz. § 130 odst. 3 věta druhá ObčZ). Tyto náklady byly vynaloženy pouze pro zamezení znehodnocení věci, věc jimi ale sama zhodnocena nebyla.

Podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR (sp.zn. 22 Cdo 1806/98) lze výši nároku oprávněného držitele na náhradu nákladů určit až poté, co byla věc vrácena vlastníkovu. Před tím, než je věc vrácena vlastníkovu, nemůže držitel náhradu nákladů požadovat. Promlčecí doba pro uplatnění držitelova nároku začíná běžet den po vydání předmětu držby.

K vzájemným nárokům držitele a vlastníka nutno dodat, že přestože zákon výslovně nezmiňuje držitelovo *ius tollendi*, lze ho připustit. O tom říká M. Knappová: „Argumentem a minori ad maius z § 131 odst.2 lze celkem spolehlivě soudit, že i oprávněný držitel si při vrácení věci od ní může oddělit a ponechat to, čím ji svým nákladem zhodnotil, pokud je to možné

⁴⁶⁾ Tamtéž

bez zhoršení podstaty věci. V té míře samozřejmě nemůže požadovat náhradu za zhodnocení věci.“⁴⁸⁾

3. Může oprávněný držitel převést vlastnictví k věci?

Zajímavé teoretické spory se vyskytují v otázce zda oprávněný držitel může převést vlastnictví k věci. *Nemo plus iuris ad alienum transfere potest, quam ipse habet*, neboli nikdo nemůže na druhého převést více práv, nežli má sám, je jednou ze základních občanskoprávních zásad. V několika případech byla ale tato zásada prolomena.

Obchodněprávní vztahy znají nabytí věci od nevlastníka, které je upravené v § 446 ObchZ. Podle tohoto paragrafu „kupující nabývá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabýt, věděl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.“

Občanský zákoník zná výjimku z výše uvedené zásady v ustanovení o nepravém dědici v § 486, které stanoví, že „kdo v dobré víře něco nabyl od nepravého dědice, jemuž bylo dědictví potvrzeno, je chráněn tak, jako by to nabyl od nepravého dědice.“

V souvislosti s výše uvedenými případy dochází ke sporům, zda je možno vykládat § 130 odst 2 ObčZ tak, že pod „stejná práva“ držitele lze subsumovat i právo převést vlastnictví věci na třetí osobu.

M.Knappová uvádí, že oprávněný držitel má právo převést vlastnictví k věci. Oprávněný držitel při jednání s třetími osobami jedná, jako by byl vlastníkem věci. Jsou-li tyto třetí osoby v dobré víře, že oprávněný držitel je vlastníkem věci,

⁴⁷⁾ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 458.

⁴⁸⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 587-588

pak se budou zajisté také domnívat, že nabývají práv, jako by jednaly s vlastníkem. Oprávněný držitel tak vlastně vlastníka zavazuje.⁴⁹⁾

Tvrzení M.Knappové bylo podpořeno dále např. rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 29.1.1998, sp.zn. 13 Co 135/98. Soud zde došel k závěru, že nabude-li někdo věc od oprávněného držitele, stane se jejím vlastníkem.⁵⁰⁾

Proti výše uvedeným názorům se staví J. Spáčil. Opírá se zejména o důvodovou zprávu k občanskému zákoníku č.141/1950 Sb., z něhož dnešní pojetí držby vychází, a dále o důvodovou zprávu k současnému občanskému zákoníku a učebnice občanského práva až již z roku 1953, nebo ze současnosti. Podle J. Spáčila z hlediska historického výkladu nikde nenalezneme zmínku o tom, že by zákonodárce zamýšlel prolomit zásadu „nikdo nemůže na jiného převést více práv, nežli má sám“ i v případě § 132 odst.2 ObčZ. Názoru M.Knappové tak svědčí pouze doslovný výklad § 130 odst.2 ve spojení s § 123 ObčZ.

Nebezpečí povolení prolomení výše uvedené zásady spočívá zejména v tom, že by v podstatě umožňovala legalizaci držby věcí získaných třeba i trestnou činností. Půjde zejména o případ, kdy někdo koupí věc od neznámé osoby, která není vlastníkem věci. Nepodařilo-li by se totiž vlastníkovu prokázat, že převodce byl neoprávněným držitelem, nabyvatel by získal vlastnické právo k věci. Vlastník by se v těchto případech jistě ocitl v důkazní nouzi.

Dále pak nutno podotknout, že ani vlastník věci nemůže převádět více práv, než má sám. Pakliže tak nemůže učinit vlastník, nemůže tak z logiky věci učinit ani oprávněný držitel.

Podle J.Spáčila je tak na místě restriktivní výklad § 130 odst.2 ObčZ. Držitel v rámci oprávněné držby má právo pouze na takovou dispozici s věcí, při které nedochází ke změně

⁴⁹⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonost 1992, str. 588

⁵⁰⁾ Spáčil, J.: Může oprávněný držitel převést vlastnictví k věci?, Právní rozhledy, č.5, 2001

vlastnického práva. Pokud by věc prodal, vznikne nabyvateli pouze právo z oprávněné držby, nikoli právo vlastnické.⁵¹⁾

S restriktivním výkladem § 130 odst.2 ObčZ. však nesouhlasí např. M. Vašíček. Ve svém článku týkajícím se této problematiky uvádí, že slovní spojení „stejná práva“ lze vykládat pouze doslovně. „Pokud soud přistoupí k restriktivnímu výkladu slovního spojení „stejná práva“, protože pro soudce mají nezávazné právní zásady a odborná literatura větší význam než zákonný text, tak se soud zcela ztotožňuje s filozofií, že všichni jsou si rovni, ale někteří jsou si rovnější.“⁵²⁾ S odkazem na V. Knappa, který říká, že zásadu „nikdo nemůže na jiného převést více práv, nežli má sám“, nelze označit za obecnou zásadu právní⁵³⁾, dále M.Vašíček píše, že tuto zásadu zřejmě nelze použít před doslovným zněním zákona.

Za pravdu mu dává i Nález ústavního soudu ČR ze dne 19.11.1996 sp.zn. IV ÚS 279/95. Soud zde stanovil, že „při výkladu a použití zákona je ... třeba vycházet z toho, co zákonodárce v zákoně uvedl, nikoliv toho, co snad uvést chtěl a do zákona nevtělil.“ S přihlédnutím k výše uvedenému tak lze shrnout, že podle M.Vašíčka může oprávněný držitel převést vlastnictví k věci.⁵⁴⁾

Jakkoliv se teoretické přístupy k nabytí vlastnického práva od nevlastníka liší, je nutno shrnout a říci následující. Současná judikatura i většina teorie nabytí vlastnického práva od nevlastníka nepřipouští. Pokud by oprávněný držitel věc prodal, vzniká nabyvateli pouze právo oprávněné držby. Právo vlastnické nevzniká (mimo výjimky uvedené v zákoně - § 486

⁵¹⁾ Spáčil, J.: Může oprávněný držitel převést vlastnictví k věci?, Právní rozhledy, č.5, 2001

⁵²⁾ Vašíček, M.: Může soud slovní spojení „stejná práva“ vykládat restriktivně?, Právní rozhledy, č.12, 2000

⁵³⁾ Knapp, V.: Velké právní systémy – úvod do srovnávací právní vědy. 1.vyd. Praha 1996, str.64

⁵⁴⁾ viz pozn. 52

ObčZ. a § 446 ObchZ.) - viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 22Cdo 536/2000.⁵⁵⁾

4. Právní postavení neoprávněného držitele

Neoprávněnému držiteli věnuje náš občanský zákoník § 131. Neoprávněným držitelem je přitom držitel, kterému chybí se zřetelem ke všem okolnostem dobrá víra, že mu věc patří.

Jak již bylo výše mnohokrát naznačeno, jeho postavení není rovné postavení oprávněného držitele, a to zejména v otázkách ochrany držby a vypořádání s vlastníkem.

Neoprávněný držitel je povinen věc vlastníkovi vydat stejně jako v případě oprávněného držitele.

Navíc je však povinen vydat plody a užitky věci, které separoval a které má u sebe, a dále nahradit škodu, která vlastníkovi neoprávněnou držbou vznikla. Půjde o náhradu škody vzniknuvší ztrátou, zničením, znehodnocením věci, spotřebováním jejího příslušenství apod.

Otázkou zůstává, zda slova „nahradit škodu“ v § 131 odst. 1 ObčZ znamenají, že jde o náhradu škody ve smyslu § 420 an. ObčZ. Bylo-li by tomu tak, nahrazoval by držitel vzniklou škodu pouze za splnění zákonných předpokladů odpovědnosti podle části šesté ObčZ. Podle M. Knappové by pak „asi bylo třeba soudit, že zavinění škody předpokládané v § 420 odst.3 je dáno ipso facto tím, že držitel měl věc neoprávněně, že tedy jeho držba věci byla neoprávněná. V důsledku toho by pak důkaz nedostatku zavinění podle § 420 odst.3 byl a priori omezen na zavinění vlastníkovo a na vyšší moc, která by byla stihla vlastníka, i kdyby neoprávněné držby nebylo.“⁵⁶⁾

Knappová však dodává, že nejspíše bude potřeba toto zákonné ustanovení interpretovat ve smyslu odpovědnosti za ztrátu

⁵⁵⁾ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 457.

⁵⁶⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 588-589

apod. věci, již se lze zprostit, pouze prokáže-li držitel, že by ke škodě došlo i tehdy, kdyby byla ve vlastníkové dispozici.⁵⁷⁾

Na straně druhé zákon neoprávněnému držiteli přiznává jednak ius tollendi a jednak právo požadovat nárok na náhradu nákladů nutných pro údržbu a provoz věci.

Neoprávněný držitel si tak podle § 131 odst.2 ObčZ může od věci „oddělit to, čím ji svým nákladem zhodnotil.“ Přitom ale nesmí dojít ke zhoršení podstaty věci. Bude se jednat o náklady, které věc zhodnotily, ne o plody. Plody i oddělené musí neoprávněný držitel vrátit vlastníkovi. Náhradu účelně vynaložených nákladů držitel žádat nemůže.

Neoprávněný držitel si dále může odpočítat náklady nutné pro údržbu a provoz věci (§ 131 odst. 1 věta 2. ObčZ), a to za celou dobu neoprávněné držby. Přestože by ze znění zákona bylo možno dovozovat, že držitel může náhradu nákladů uplatnit jen jednostranným započtením, není tomu tak. Tento nárok na náhradu nákladů tak bude uplatňován „z ruky do ruky“, tedy navzájem. (§ 560 ObčZ).⁵⁸⁾

Nároky vlastníka vůči neoprávněnému držiteli, které se týkají věci a těch plodů, které jsou věci, jsou nároky věcně právní. Ostatní nároky vlastníka jsou obligační, a tudíž podléhají promlčení, které počíná běžet den po vydání předmětu držby. Veškeré úkony, kterými neoprávněný držitel věc zatížil, jsou neplatné, neboť neoprávněný držitel nemá k věci žádné právo. Vlastník z nich není nijak vázán.⁵⁹⁾

Správní ochrana neoprávněného držitele podle § 5 ObčZ vyloučena není.

⁵⁷⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 588-589

⁵⁸⁾ viz pozn. 5, str. 589

⁵⁹⁾ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 461.

X. ZÁNİK DRŽBY VĚCI

Na rozdíl od obecného zákoníku občanského nenalezneme v současném občanském zákoníku o zániku držby ani sebemenší zmínku.

Vzniklá držba trvá do té chvíle, než jsou splněny podmínky jejího zániku. V praxi může nastat několik případů zániku držby.

V prvním případě držba zaniká „*animo et corpore*“, neboli je zde naplněna skutková podstata zániku držby *animo* i skutková podstata zániku držby *corpore*. Půjde o derelikci věci. Držitel svým projevem vůle dává najevo, že s ní nechce nakládat jako s vlastní (složka *animo*), a zároveň s ní jako s vlastní opravdu přestane nakládat (složka *corpore*).

Držba zaniká také „*solo corpore*“. Držitel ztrácí možnost s věcí fakticky nakládat jako s věcí vlastní. Je zde ale zřejmě nutná ztráta pravděpodobnosti, že držitel držbu za normální situace opět nabude. Podle OZO musí jít o nemožnost ztráty držby „nadobro“. Půjde zejména o změnu faktických poměrů („ztratí-li se věc bez naděje, že bude opět nalezena“ – § 349 OZO). Pakliže je zánik možnosti ovládat věc pouze dočasný, nebude držba přerušena ani nezanikne. Držitel si ji zachová „*solo animo*“.

„*Solo animo*“ může držba také zaniknout. Vzhledem k tomu, že naše právo nepřipouští současnou držbu téže věci, zaniká držba tím, že držitelem věci se stane někdo jiný.

Podle M.Knappové zaniká držba i „zánikem předmětu držby, a pokud jde o konkrétního držitele, i jeho smrtí, resp.zánikem právnické osoby, která byla držitelem.“⁶⁰⁾

Naopak držba nezaniká podle Roučkova Komentáře k Obecnému zákoníku občanskému „*non animus*“. Držba nezaniká, „jestliže držitel sice má způsobilost k právním činům, ale nemá jen

⁶⁰⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 591

způsobilost disponovati objektem držby (na př. kridatář) anebo nemá jen vědomí o vůli, necht' jde o *causus impotentiae* (mdloba, spánek) nebo *causus voluntantis* (myslí na něco jiného). Vždyť neustále vědomí určité vůle jest psychologickou nemožností.⁶¹⁾ Držba nezaniká ani, pozbude-li držitel způsobilost k právním úkonům. Nezanikne ani, dá-li držitel věc někomu jinému do detence. Držba trvá i po celou dobu nájmu, půjčky apod.

K výše uvedenému zbývá dodat, že přestože náš právní řád nezná „*res nullius*“ (věc ničí), je možné, že věc nemá držitele. Věc ničí má vždy vlastníka. Derelinkvovaná věc se ale nestává předmětem držby státu samou derelikcí. Jejím držitelem není ani nálezce, který ji má u sebe s úmyslem ji odevzdat příslušnému obecnímu úřadu. V těchto případech je věc bez držitele.

⁶¹⁾ Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl II. Praha, 1935, str.188.

XI. DRŽBA PRÁVA

Jak již bylo výše předesláno, může se držba týkat nejen věci, ale i práva. Držitel zde vykonává právo pro sebe, avšak toto právo mu nenáleží.

Historický kontext držby práva vychází z výkonů některých služebností, kterým římské právo poskytovalo interdiktivní ochranu. Zdokonalení institutu držby práva pak proběhlo v právu justiniánském, které pro držbu práva používalo označení *quasi possessio*, popř. *possessio iuris*.

M.Boháček vysvětluje název držby práva dvojí metaforou, kdy se právní situace označí za právo a toto právo je pak jako *res incorporalis* předmětem držby.⁶²⁾

J.Spáčil k držbě práva uvádí: „Držba práva pak není nic jiného než určité chování, které by mohlo být předmětem právního vztahu a na které právo váže určité právní následky, zejména pak posesorní ochranu a možnost vydržení.“⁶³⁾ Pojem držba práva sice podle Spáčila není přesný, ale neboť jde o tradiční zkratku, lze tohoto označení používat.

Držba práva má mnoho společného s držbou věci. Rád bych se proto v dalším výkladu věnoval zejména odlišnostem mezi držbou práva a držbou věci, neboť opakovat to, co již bylo dříve řečeno o držbě věci a platí i pro držbu práva pokládám za zbytečné.

1. Něco málo z historie držby práva

Pohlédneme-li do historie, prošla držba práva podle rakouského a našeho práva několika stadii.

V rakouském právu byly držba věci i držba práva podřazeny pojmu držba. Držbou v tomto pojetí byla skutkem založená

⁶²⁾ Boháček, M.: Nástin přednášek o soukromém právu římském. Praha 1945, díl I

⁶³⁾ Spáčil, J.: držba a její ochrana v občanském zákoníku, Právní praxe, 5/1995, str.269.

faktická možnost opětného výkonu jistého práva.⁶⁴⁾ Návrh občanského zákoníku z roku 1926, chtěl pak zavést jednotný pojem držby. Držba věci měla být toliko držbou práva vlastnického. Přestože občanský zákoník v tomto znění nikdy nebyl přijat, zdá se, že si našel v právní teorii své místo. Návrh nového občanského zákoníku ve verzi roku 2007 totiž počítá se stejnou koncepcí. Držba věci samostatně upravena nebude. Nadále zůstane pouze držba práva.

Obecný občanský zákoník s držbou práva počítal ve svém § 311. Vymezoval předmět držby tak, že v držbu mohly být vzaty všechny hmotné a nehmotné věci, které jsou předmětem právního obchodu. Nehmotnými věcmi byla práva. Podle Roučkova komentáře k OZO nemohly být předmětem držby povinnosti ani tzv. „non ius“ (co není možné jako právo). K tomu Rouček dodává, že tato práva musí navíc dopouštět trvalý nebo opětovný výkon. Předmětem držby tak nemohla být práva extra commercium (tj. práva rodinná a osobnostní, neboť nebyla předmětem právního obchodu), naopak práva majetková ze své podstaty držena být mohla. Držena tak v pozitivním výčtu mohla být práva spočívající v užívání cizí věci, práva směřující k opomenutí jednání cizích osob a práva spočívající v tom, že jedna strana trvale plní a druhá strana plnění přijímá.⁶⁵⁾

Současná právní úprava držby práva vychází z občanského zákoníku z roku 1950, když stanoví, že předmětem držby práva je ten, kdo vykonává právo pro sebe.

⁶⁴⁾ Randa A., Šikl, H.: Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém. Praha 1890.

⁶⁵⁾ Spáčil, J.: držba a její ochrana v občanském zákoníku, Právní praxe, 5/1995, str.270 a dále Rouček, F., Sedláček, J. a kol.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl II. Praha, 1935, str.78-79

XII. PŘEDMĚT DRŽBY PRÁVA

Nejpodstatnějším rozdílem mezi držbou věci a držbou práva je předmět držby. Na rozdíl od držby věci, která vyžaduje corpus possessionis a animus possidendi, je u držby práva corpus possessionis suplován skutečným výkonem práva.

Jak bylo výše předesláno, ne každé právo může být předmětem držby. Musí jít o práva připouštějící trvalý nebo opětovný výkon (§ 129 odst.2 ObčZ). „Pro účely posouzení, zda právo připouští trvalý nebo opětovný výkon, proto výkonem obsahu práva rozumíme chování oprávněného, ke kterému ho toto právo opravňuje s výjimkou dispozice s právem.“⁶⁶⁾

Předmětem držby tudíž nemůže být právo na zhotovení věci podle smlouvy o dílo, právo na dodání a zaplacení věci podle kupní smlouvy, předkupní právo apod. Vyloučeno je dále i právo vlastnické a právo držby a také osobnostní práva. Držet lze naopak nájemní právo, právo z půjčky, výpůjčky a osobní práva odpovídající věcným břemenům a právo zástavního věřitele (z ruční zástavy i z hypotéky). Z uvedených příkladů vyplývá, že držet lze nejen věcná práva, ale i práva závazková.⁶⁷⁾

Držet lze i práva průmyslová, zejména právo k užitnému vzoru, průmyslovému vzoru, ochranné známce apod. Nepůjde přitom o držbu ochranné známky jako takové, ale o držbu práva k ní. V praxi nejčastěji nastává držba průmyslového práva, bylo-li toto právo neplatně převedeno, popř. dojde-li k převodu průmyslového práva bez záznamu do příslušného rejstříku. Pro posouzení, zda je držba oprávněná, je u těch práv, o nichž se vedou rejstříky, rozhodující stav zápisu v rejstříku.⁶⁸⁾

Předmětu držby práva se široce věnovala zejména starší právní věda, neboť posouzení toho, která práva mohou být

⁶⁶⁾ Čermák, K.: Držba a průmyslová práva, Bulletin advokacie, 10/1999, str.18.

⁶⁷⁾ Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost 1992, str. 591-592

⁶⁸⁾ Čermák, K.: Držba a průmyslová práva, Bulletin advokacie, 10/1999.

předmětem držby, bylo relevantní pro to, zda může být držiteli poskytnuta posesorní ochrana. Vzhledem k tomu, že dnes je tato ochrana upravena v § 5 ObčZ jako ochrana pokojného stavu, je držba práva důležitá zejména ve vztahu k vydržení práva. To je v současnosti možné pouze u práv odpovídajících věcnému břemeni (§ 151o odst. 1 ObčZ).⁶⁹⁾

⁶⁹⁾) Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 452.

XIII. OPRAVNĚNÁ A NEOPRAVNĚNÁ DRŽBA PRÁVA

Podle § 130 odst. 1 ObčZ je oprávněným držitelem ten, kdo je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu právo patří.

Ustanovení § 130 a § 131 ObčZ o týkající se oprávněného resp. neoprávněného držitele však operují s pojmem vlastník a věc. V případě držby práva rozumíme vlastníkem osobu z práva oprávněnou, popř. majitele průmyslového práva, věci rozumíme právo. Oprávněný držitel práva pak má obdobné postavení jako ten, jemuž toto právo náleží.

V literatuře se někdy objevují názory, že oprávněný držitel práva má stejná práva jako vlastník. Toto nelze zřejmě bezezbytku přijmout, neboť bychom nezřídka došli k situaci, že oprávněný držitel práva by měl k věci víc práv, než ten, komu právo náleží. Tak např. měl-li by oprávněný držitel práva stejně práv jako vlastník, mohl by věc k níž drží toto právo, třeba i zničit - toto právo však nájemce nemá.

Co bylo uvedeno výše o držbě věci platí i o držbě práva s tím rozdílem, že držitel nevydává věc, ale je povinen se zdržet zásahů do práva oprávněného.

Z judikatury k uvedené kapitole vyjímám dva rozsudky Nejvyššího soudu ČR.

„Kdo užívá cizí pozemek v domnění, že jde o veřejnou cestu, není v oprávněné držbě práva odpovídajícího věcnému břemeni cesty.“ (rozsudek NS ČR, sp.zn. 2 Cdon 1728/97)

„Pokud se nabyvatel nemovitosti spokojí s pouhým ústním sdělením převodce, že s vlastnictvím nemovitosti je spojeno právo odpovídající věcnému břemeni, přičemž tato okolnost není uvedena ve smlouvě o převodu nemovitosti a nabyvatel se o existenci tohoto práva nepřesvědčí, nemůže být se zřetelem ke

všem okolnostem v dobré víře, že mu toto právo náleží, neboť při normální opatrnosti, kterou lze po něm požadovat, by si existenci tohoto práva, případně právního titulu, který měl za následek jeho vznik, ověřil." (rozsudek NS ČR, sp.zn. 2 Cdon 431/96)

XIV. DETENCE

Jak jsem již výše několikrát předeslal, dochází v našem právu k rozlišování držby a detence tak, jak tyto instituty lišilo již římské právo a později u nás právo rakouské.

Detence je faktické ovládnání věci, které však schází animus possidendi. Detentor je tedy ten, kdo nakládá s věcí, jako s věcí cizí. Náleží mu pouze corpus detinendi, ovšem držitelská vůle zde schází. Animus possidendi je nahrazen animem detinendi.

Detentor tak odvozuje svá práva od vlastníka věci. S věcí nakládá jen v míře, která mu jím byla určena.

Nakládá-li detentor s věcí v mezích mu vlastníkem určených, je detentorem oprávněným. Jestliže však detentor tyto meze překročí, nebo např. užívá věc déle než má, jeho detence se mění z oprávněné na neoprávněnou.

Tato koncepce vede již tradičně k mnoha absurdním případům. Např. nájemce věci je pouhým detentorem, ale zloděj věci je držitelem (neoprávněným samozřejmě). Občanský zákoník tyto rozpory kompenzuje tím, že poskytuje negatorní ochranu nejen vlastníkově a oprávněnému držiteli, ale také oprávněnému detentorovi.

Závěrem nutno dodat, že není vyloučeno, aby se držba změnila v detenci, nebo naopak detence v držbu. Postačí když detentor začne s věcí nakládat jako se svou - jeho animus detinendi se změní v animus possidendi. Učiní-li tak na základě právního titulu, stane se držitelem oprávněným, jinak bude jeho držba neoprávněná.

XV. KRÁTCE K VYDRŽENÍ A OCHRANĚ DRŽBY

Přestože tématem mé práce je hmotně právní rovina držby, pokládám za správné se alespoň v hrubých rysech zmínit o ochraně držby a také vydržení, neboť bez nich by byl výklad o držbě nekompletní a neucelený.

1. Několik slov k ochraně držby

Ochrana držby oprávněné i neoprávněné v současnosti (musí jít však o pokojnou držbu) vychází z § 5 ObčZ. Jde o tzv. posesorní ochranu držby. Poskytuje ji správní orgán, přičemž rozhodováno bude podle správního řádu. Neboť tuto ochranu lze poskytnout jak rušené, tak odňaté držbě, může se držitel svého práva domáhat žalobou z rušené držby a žalobou pro vypuzení z držby.

Jeli držitel rušen v pokojné držbě zjevným zásahem, může použít proti rušiteli žalobu z rušené držby. K podání žaloby je aktivně legitimován pokojný držitel i detektor, pasivně legitimován je ten, kdo do pokojné držby zasahuje.

Žalobu pro vypuzení z držby může držitel použít v případě, že je věc držiteli, popř. detentorovi odňata. Tato žaloba směřuje k navrácení odňaté držby. Žalobcem bude držitel nebo detentor, žalovaným vypuditel, bez ohledu na to, zda věc drží.

Výše zmíněné případy ochrany může uplatnit jak oprávněný, tak i neoprávněný držitel. Zákon však oprávněného držitele zvýhodňuje v tom, že mimo posesorní ochrany, může uplatnit i žaloby podobné žalobám vlastnickým. Jde o obdobu žaloby na vydání věci a žaloby zápůrčí.

Závěrem nutno dodat, že oprávněný i neoprávněný držitel mohou svá práva hájit i svépomocí podle § 6 ObčZ.

2. Několik slov k vydržení

Výklad o držbě by nebyl kompletní bez zmínky o vydržení. To je upraveno v § 134 ObčZ.

Vydržení je jeden ze způsobů nabytí vlastnického práva, k němuž dochází v důsledku kvalifikované držby vykonávané po určitou dobu. Kvalifikovanou držbou je držba dlouhodobá nepřetržitá a oprávněná. Nejsou-li tyto tři podmínky zároveň splněny, nemůže k vydržení dojít. K vydržení nedojde také u věcí, které nemohou být předmětem vlastnictví, popř. u věcí, které mohou být jen ve vlastnictví státu nebo zákonem určených právnických osob. (§ 134 odst.2 ObčZ)

Podle současné právní úpravy lze vydržet věc movitou i nemovitou a právo odpovídající věcnému břemeni (s výjimkami uvedenými výše).

Nabyvatel musí být oprávněným držitelem po celou vydržecí dobu. Ta činí tři roky u věci movité a deset let u věci nemovité. Vlastnictví se pak nabývá samotným uplynutím vydržecí doby, tj. den následující po skončení vydržecí doby. Pro počátek a trvání vydržecí doby se přibližně použijí ustanovení ObčZ o promlčení.

Účelem vydržení je tak „uvést do souladu dlouhodobý faktický stav se stavem právním a umožnit nabytí vlastnického práva držiteli, který věc dlouhodobě ovládá v dobré víře, že je jejím vlastníkem...“⁷⁰⁾

⁷⁰⁾ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 9.vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, str. 452.

XVI. ÚVAHY DE LEGE FERENDA - POJETÍ DRŽBY V NÁVRHU NOVÉHO OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Nový návrh občanského zákoníku vychází z několika pramenů - jednak z obecného zákoníku občanského z roku 1811, občanského zákoníku z roku 1950 a také z občanského zákoníku z roku 1964 a jeho novel, jde - li o případy posesorní ochrany.

Podle původního návrhu z devadesátých let minulého století bylo lze držet věc i nehmotný statek a rovněž právo připouštějící trvalý nebo opětovný výkon. Nejnovější znění návrhu pracovní komise ve verzi z března 2007, které bylo uveřejněno spolu s důvodovou zprávou a v paragrafovém znění, však přineslo nejednu podstatnou změnu.

Podle nejnovější koncepce z úpravy mizí držba věci a nadále lze držet pouze právo a to s odůvodněním, že u držby věci jde toliko o držbu práva vlastnického. Klasické římskoprávní dělení na držbu věci a držbu práva tak z naší právní úpravy, zdá se, zmizí. Držitelem je nově ten, kdo vykonává právo pro sebe. Držet lze právo, které je možno právním jednáním převést na jiného a které připouští trvalý nebo opakovaný výkon.

Na rozdíl od současné právní úpravy je výslovně upraveno i nabývání držby, a to vlastní mocí nabyvatele, převodem nebo přechodem.

Rozlišení držitele na oprávněného a neoprávněného zůstává. Nově je po vzoru Obecného zákoníku občanského upraveno i další dělení držitelů na poctivé a nepoctivé. Toto dělení vyplývá z §872 odst.1 návrhu podle něhož „poctivě drží, kdo má z přesvědčivého důvodu za to, že mu náleží právo, které vykonává. Nepoctivě drží, kdo ví nebo komu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží.“ Držbu navíc činí nepoctivou i nepoctivost zástupce při jejím nabývání. Příčinu tohoto ustanovení pak vidí důvodová zpráva k návrhu nového občanského zákoníku v tom, že „...držbu lze

nabýt i bez platného právního důvodu (pak pojmově nemůže jít o držbu oprávněnou), leč i za této situace musí být rozlišeny situace, kdy neoprávněný držitel je a kdy není v dobré víře v tom směru, zda mu náleží právo, které vykonává, a v důsledku toho poskytnout dobré víře ochranu." Poctivost držby přitom není stanovena subjektivně, ale musí pro ni být náležitý právní důvod. Do budoucna má existovat také vyvratitelná domněnka oprávněnosti a poctivosti držby. Poctivosti držba pozbývá také doručením žaloby, bylo-li však této vyhověno.

Toto nové dělení držby je důležité zejména u držby práva vlastnického. Oprávněnému držiteli vlastnické právo náleží bez dalšího. U držitele neoprávněného je pak nutno lišit držitele poctivé a nepoctivé. Nepoctivému držiteli totiž náleží jen náhrada nákladů vynaložených na zachování podstaty věci. Držiteli poctivému se navíc podle §876 odst.1 „hradí nutné náklady, jichž bylo potřeba pro trvalý zachování podstaty věci, jakož i náklady vynaložené účelně a zvyšující užitečnost věci nebo její hodnotu. Náhrada náleží do výše přítomné hodnoty, pokud ta nepřevyšuje náklady skutečné.“

Dále koncepce návrhu počítá s úpravou ochrany držby včetně ochrany držitele při vypuzení z držby.

Co se jiných práv týká, stanoví návrh občanského zákoníku, že ustanovení o držbě vlastnického práva se pro ně užije obdobně.

Celková úprava držby v návrhu se rozrostla na celých 22 paragrafů a to zahrnujíce i ustanovení o ochraně držby. Systematicky pak spadá do části třetí (Absolutní majetková práva) její hlavy druhé (Věcná práva) a dílu druhém věnovaném držbě, jmenovitě její úpravu nalezneme v paragrafech 867-889.

ZÁVĚR

Na předchozích stránkách jsem se pokusil shrnout problematiku držby podle současné platné právní úpravy. Z výše uvedeného vyplývá, že nejde o nijak jednoduchý právní institut, ba právě naopak. Historické střety teoretických koncepcí, které jsem výše v několika kapitolách nastínil, tomu jen nasvědčují. A jak tomu v právu bývá, ne vždy přispívají k vyřešení problémů, ale věc jejich střet i dále zamotává.

Dovoluji si tvrdit, že by však tyto rozdílné pohledy na držbu, na to, čím vlastně držba je, nebo např. na otázku, zda oprávněný držitel může převést vlastnictví k věci, nebyly tak časté, kdyby současná právní úprava věnoval držbě trochu více pozornosti.

Z toho pohledu mi nezbývá než přivítat, že pojetí držby v našem právu, zdá se, míří zpět ke svým kořenům zasazeným v Obecném zákoníku občanském. Přes všechny poloviční a nedodělané úpravy držby, které přišly s komunistickým režimem, a přes vypuštění držby z občanského zákoníku vůbec, se zdá, že se pomalu v podobě nového kodexu soukromého práva vracíme k pečlivému vymezení držby a přidáme k ní i něco nového.

Neříkám, že úprava držby, jak byla popsána výše, je špatná. Říkám jen, že institut tak důležitý a nejjednodušší, jakým držba bezesporu je, si zaslouží širší a podrobnější úpravu, než jaká je uzákoněna dnes. Odstranění rozlišování držby práva a držby věci, ponechání pouze držby práva s tím, že držba věci je držbou práva vlastnického, spolu s dalšími upřesněními držebních institutů zdůrazněných výše, povede zajisté nejen k vyšší srozumitelnosti držební problematiky, ale také k vyšší míře právní jistoty vůbec.

Úplným závěrem mi proto nezbývá přát tomuto krásnému institutu narozenému již v římském právu, aby mu budoucí

pojetí v novém kodexu soukromého práva slušelo, a i nadále tak platilo, „*beati possidentes - šťastni ti, kdož drží.*“

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Boháček, M.: Nástin přednášek o soukromém právu římském. Praha 1945, díl I.
- Čermák, K.: Držba a průmyslová práva, Bulletin advokacie, 10/1999
- Eliáš, K., Zuklínová, M.: Principy a východiska nového kodexu soukromého práva, Linde, Praha 2001
- Heyrovský, L.: Dějiny a systém soukromého práva římského, díl I., Praha 1921
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M.: Občanský zákoník. Komentář. Praha, C.H. Beck 1999
- Kincl, J., Urfus, V., Škrejpek, M.: Římské právo, C.H. Beck, Praha 1995
- Knapp, V., Luby, Š., a kol.: Československé občanské právo, díl I., Praha 1974
- Knapp, V.: Velké právní systémy - úvod do srovnávací právní vědy. 1.vyd., Praha 1996
- Knappová, M.: Držba, Právo a zákonnost 1992
- Knappová, M., Švestka J. a kol.: Učebnice, Občanské právo hmotné I., ASPI, Praha 2002.
- Krčmář, J.: Práva věcná, Praha 1934.

Petr, B.: K vydržení z hlediska povahy právního titulu, od něhož lze odvodit dobrou víru, Právní rozhledy, 3/2001

Petr, B.: Vydržení v českém právu, Praha, Beck 2006

Randa, A., Šikl, H.: Držba dle rakouského práva soukromého v pořádku systematickém, Praha 1860

Spáčil, J.: Držba a její ochrana v občanském zákoníku, Právní praxe, 5/1995

Spáčil, J.: Může oprávněný držitel převést vlastnictví k věci?, Právní rozhledy, č.5, 2001

Spáčil, J.: Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku, 1.vydání, C.H.Beck, Praha 2002.

Spáčil, J.: Oprávněná držba a vydržení v nejnovější judikatuře Nejvyššího soudu, Bulletin advokacie, 1/2003

Spáčil, J.: Právnícká osoba, stát, držba a vydržení, Právo a podnikání, 5/2004

Urfus, V.: Historické základy novodobého práva soukromého, C.H. Beck, Praha, 2001

Vašíček, M.: Může soud slovní spojení „stejná práva“ vykládat restriktivně?, Právní rozhledy, č.12, 2000